

לשונות זלזול בחז"ל

1. דוגמאות ללשון זלזול בש"ס

א. למעלה מעשרים! מקומות בש"ס (ראה ברכות לו א וש"נ) קורא שמואל לרב יהודה תלמידו 'שיננא'

ב. בעירובין (כה ב) "ההוא בוסתנא דהוה סמיך לגודא דאפדנא נפל אשיתא ברייתא דאפדנא סבר רב ביבי למימר ליסמוך אגודא גוויאתא אמר ליה רב פפי משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מולייאתא הנך מחיצות לגואי עבידן לבראי לא עבידן". אותו ביטוי נמצא גם במסכת יבמות (עה ב) ובמסכת כתובות (פה א).
ג. ביבמות (ט א) "אמר ליה לוי לרבי, מאי איריא דתני ט"ו ליתני ט"ז? אמר ליה כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו! מאי דעתך אמו אנוסת אביו אמו אנוסת אביו פלוגתא דרבי יהודה ורבנן היא ובפלוגתא לא קא מיירי".

ד. בשמונה! מקומות בש"ס (יבמות כד ב, צא א, קט ב. בבא קמא מז ב, סה א, סז ב. בכורות כג ב. נדה ס א) אומר רב ששת על רב "כי ניים ושכיב רב אמרה להא שמעתא".

ה. בסנהדרין (כו א) "רבי חייא בר זרנוקי ורבי שמעון בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר שנה בעסיא פגע בהו ריש לקיש איטפיל בהדיהו אמר איזיל איחזי היכי עבדי עובדא חזייה לההוא גברא דקא כריב אמר להן כהן וחורש אמרו לו יכול לומר אגיסטון אני בתוכו תו חזייה לההוא גברא דהוה כסח בכרמי אמר להן כהן וזמר אמר לו יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך אמר להם הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות... אמרו טרודא הוא דין כי מטו להתם סליקו לאיגרא שלפוח לדרגא מתותיה אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר לו בני אדם החשודין על השביעית כשרין לעבר שנה הדר אמר לא קשיא לי מידי דהוה אשלשה רועי בקר ורבנן אחושבנייהו סמוך והדר אמר לא דמי התם הדור אימנו רבנן ועברוה לההוא שתא הכא קשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו מן המנין אמר רבי יוחנן דא עקא כי אתו לקמיה דרבי יוחנן אמרו ליה קרי לן רועי בקר ולא אמר ליה מר ולא מידי אמר להו ואי קרי לכו רועי צאן מאי אמינא ליה".

ו. בעבודה זרה (יג ב) "רבי יעקב זבן סנדלא רבי ירמיה זבן פיתא אמר ליה חד לחבריה יתמא עבד רבך הכי אמר ליה אידך יתמא עבד רבך הכי ותרוייהו מבעל

הבית זבון וכל חד וחד סבר חבראי מתגר זבן דאמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא לא שנו אלא בלוקח מן התגר דשקלי מיכסא מיניה אבל בלוקח מבעל הבית דלא שקלי מיניה מיכסא מותר". אותו ביטוי נמצא גם במסכת חולין (קיא ב) לגבי אמוראים אחרים.

2. של"ה כלל פה קדוש

דע כי צריך הענין לפרש להיות דבר טוב יוצא מהדיבור הזה, או להיפך בדבר על ענין אחר הבא לטעות, ומימי טרחתי תהלה לקל, כשמצאתי כן בגמרא לפרש על דבר טוב ועלתה בידי, והכל לפי הענין אשר מוזכר דבר זה שם. ואזכיר אחת מהנה, מה שאמרו משום דממולאי קאתיתו לא אמר דרך זלזול חס ושלום, אלא דרך חכמה ומוסר. והוא על דרך שאמרו רבותינו ז"ל (ראש השנה יח א), על בית עלי, בזבח ובמנחה לא יכופר, אבל בתורה ובגמילות חסדים יכופר, ועל כן הוכיחו מאחר שבאתם ממולאי, צריך אתם להתבונן בתורה ביתר שאת, שלא יהיו דברים ממולאים, ובזה תתכפר. וכל כהאי גוונא ישמע חכם ויוסיף לקח

3. חוות יאיר סי' קנב

כי ודאי אף על פי שנקראו ת"ח שבבבל חובלים במסכת ב"ב, לא מצד הריקודים והצעקות גדולות ומרות והכאת כף אל כף כאלו נלחמים זה מול זה או מצד הקנטורים וזלזולים חלילה כי לא על סגנון זה נאמר כי ידברו את אויבים בשער שאב ובנו רב ותלמידו נעשו אויבים, רק מצד שהם מתנגדים בסברותיהן ובראיותיהן. וכך ראיתי בהקדמת ספר הקנה וז"ל ואל תשמע ואל תאבה לקולות וברקים וכתב בהג"ה פירוש מי שהוא מפלפל רק בהשמעות קול ובספקות כפים. והרב בעל זיקוקין דנורא עם גודל חסידתו במחילה מכבודו אישתבש במ"ש בשבח הפלפול לבאר יגיע כפיך כי תאכל על ספיקת כפים של הת"ח ושהוא מה שאמר רבי לפני מותו יגעתו בעשר אצבעותי וכו' ולכן אם קול יעקב מצפצף ומכין בידיהם אין ידי עשו שולטות והיינו מה שכתוב על יהודה ידיו רב לו על דלא ידע למישקל ולמיטרך בשמעתתא, ושגם האר"י היה מפלפל בכח גפ"ת עד שהיה מזיע. ואני אומר שהדברים האלה תלויים על בלימה ולא מצאנו שום רמז כל דהו בשום מקום מדברי רז"ל שיהיה בו נדנוד מצוה כמו שמצינו במרוצה ותנועה רבה בהליכה לדבר מצוה בזוהר שנותן כח למלאכי זכות שבתא הרצים וכבר נתן בזוהר טעם על תנועה כל דהו שדרך ת"ח לעשות בעת לימודם. ועיין

גם בכוזרי מה שכתב קפיצה וסיפוק וריקוד תוך הפלפול איש נגד רעהו שזה גורם בלי ספק שחבירו ימהר לעשות כמעשהו וירקוד גם כן כנגדו וירים קולו בצעקה גדולה ומרה יותר ולא ישמע איש שפת חבירו ואין זה רק מנהג יהוא וכל המרבה בה הרי זה משוגע הן בחילוקים או בדרושים אם לא שהוא בדרוש או ברב המקשה ומתרץ בחריפות של אמת וצדק שבמסקנת הדבר מצד השגת המבוקש יגיל וישמח עד שמרוב שמחה ידלג ויכה כף ויאמר האח חמותי ראיתי אור תורת אמת כמ"ש גבי שמחה ויכו כף ימחאו כף אף כי רובם לבהלה ורעה. וגם האר"י לא יגע לריק מהכאת כפים רק לשם שמים היה מקשה ומפרק לשבור הקליפות בקול ובכח... והרי נוכל לפלפל בנחת ובטוב טעם ושישמע זה תחילה מה שחבירו ידבר ולא יכנס תוך דבריו כי זה אחד מז' מידות ואח"כ ישיב דבר ומי לא ידע מעלת הפלפול שהרי שואלין לאדם פלפלת בחכמה...

...האמת יורה דרכו כי מאמר זה אינו לגנאי, רק שבח גדול ומופלג שלפי מעלתו ומדרגתו של רב אי אפשר לומר עליו שטעה בטעות כזה אם לא שאמרו כד ניים ושכיב. ולא אמר כד שכיב וניים כמו שכתבו התוס' בפרק אע"פ שיש תרי גווי תנומה, אחד בתחילת השינה ואחד בסופה. והנה זה שבסופה אף על פי שיתעה במאמרו מאחר שמתעורר והולך, מרגיש אחר כך בטעותו וחוזר בו, מה שאין כן בדניים ואחר כך שכיב.

4. שו"ת בית יוסף דין מים שאין להם סוף סימן א

כתב עוד וז"ל וכתב דתשובת ה"ר אליעזר מוורדון אין לסמוך עליה דדבריו בטלים וכו'. ואני כותב ומצטער על שבסבתי זלזלו בדברי הרב ז"ל לומר שדבריו בטלים מעצמן ושבדרך עלילה עלה על לבו להתיר וכיוצא בדברים אלו שהיה זלזול לאחד ממנו כ"ש לרב קדמון לפגום כבוד צדקתו בקבר כי כיון שהביא הרב המרדכי דבריו נראה שהיה רב מפורסם וכבר סמכ' וכו' עד ואיך יעלה על לב אחד ממנו לבטל דבריו הנה כאשר ראה עצמו מנוצח הלך בדרך אחרת להטיל גנאי במה שאין בו גנאי אלא שבח להראות העמים אשר לא כן עשו אשר חלקו עליו. ויען עגמה נפשי לכאבו וצערו על לא דבר הנני בא להעלות ארוכה ומרפא וראשונה אומר כן הן לו יהיה כדבריו שהיו בדברי זלזול כבר נודע כי אפילו האב ובנו הרב ותלמידו נעשים אויבים זה לזה בהלכה והדבר ידוע שבשעה שנעשים אויבים במשא ומתן בהכרח הוא שיצא מפייהם איזה דבור שאינו כל כך דרך כבוד ואפ"ה אין מקפידים בדבר כי הכל הולך אחר הכוונה וכיון שאין הכוונה לזלזל

ח"ו אינו נתפס בדבריו. כ"ש שתהלות להשם לא יצא מפינו דבר שאינו הגון אפילו בשעת משא ומתן למי שהוא בקי בדברי חכמים וחידותם שלשון דבריו בטלים לשון משנה היא במסכת עדויות ולמה מזכירין דברי שמאי והלל לבטלן ועוד שם אמר ר' יהודה אם כן למה מזכירין את דברי היחיד בין המרובין לבטלן. ובסוף פ"ה דמסכת נגעים אמרו לרבי עקיבא שבטלו דברי עקיבא בן מהללאל אף דבריך לאו קיימים. ואם מפני לשון שבדרך עלילה עלה על לבו להתיר רצה לתפול עלי באמת זו עלילה היא שהמרדכי עצמו הוא שכתב כן ולא עלי תלונותיו כי אם על המרדכי לפי דבריו

5. שאילת יעבץ ח"א סי' לג

וכלל גדול בידינו אין משוא פנים בתורה ולא בשמים היא, אלא מונחת בקרן זוית לכל מבין עם תלמיד שאומר דבר הלכה אין מזניחין אותו על כן ערב לבי לכתוב לפעמים בעיוני על גדולים חקרי לב דאשתמיט להו לזימנין, אף שטובה צפרנן מכרסי וחלילה לי לעשות בנפשי שקר. ה' יודע כי לא רמו עיני ולא גבה לבי ומה אדע ולא ידעו. אך אהבת האמת פרצה גדר המוסר שכבר קבלנו מזקננו ואבותינו ורז"ל. שכך היא דרכה של תורה. והרב בעל חות יאיר ז"ל הרחיב הדבור בזה. וכאשר כל הספרים מלאים מפה לפה. וכדבר הרא"ש ז"ל בתשובה תורה היא ואין מחניפין בה ועל כן לא מנעתי עטי מלהעלות על ספר אשר אתי